

Ett svensk-amerikanskt kvinnoöde

Denna berättelse handlar om en svensk kvinna, som utvandrade till Amerika i början av förra seklet. Genom livets hårda prövningar i det nya landet, formades hon till en psykiskt, mycket stark kvinna och trots den ena olyckan efter den andra, lyckades hon ensam försörja och uppfostra tre barn. Hulda Maria Olson, född Kallin, föds 29 november 1879 i Steneby socken i Dalsland. Hulda är äldst i en syskonskara av åtta barn. Tillsammans med fästmannen Emil Olsson drömmer hon om att emigrera till Amerika och där starta ett liv tillsammans.

År 1910 reser Emil iväg till Amerika tillsammans med två av sina halvbröder. De bosätter sig i en liten stad som heter Brookston, några mil utanför Duluth i Minnesota. Staden Brookston är starkt präglad av den stora "northern-railroad" som går igenom orten. Järnvägsbolaget har en "depå" här, och tågen stannar vid "section house" för att fylla på vatten. Många män på orten har sitt arbete vid depån. Det är en ganska välbesökt liten stad och det finns hotell, apotek, telefon-kontor och några speceriaffärer där. Emil får sitt första arbete på ett sågverk i ett timmerbolag. Strax därefter börjar han arbeta i en "grain elevator" i Superiour. Det var en transporthiss för att lasta spannmål på fartyg i Lake Superior. När Emil varit i det nya landet i ett år, skickar han en amerikabiljett till Hulda. I oktober 1911 reser hon tillsammans med bland andra Emils far och bröder.

Hulda (med den största blomsterkransen om halsen) på Gustavsfors station

Timmerstugan

Hulda och Emil gifter sig, förmodligen 1912. De köper mark utanför Brookston och de bygger en liten timmerstuga "log-cabin". Efter några år bygger de även en ladugård. De bor ganska isolerade, det är långt till närmaste granne, men de trivs.

Den 21 februari 1914 föds deras första barn William (Bill) och den 2 februari 1917 sonen Carl.

Emil arbetar nu i Superior och kommer hem endast över söndagar.

Den 12 oktober 1918 är Carl 1,5 år och Bill 3,5.

Hulda är ensam hemma med barnen och djuren. Hon är gravid i sjätte månaden.

Först märker hon att det blir mycket mörkt på himlen, snart känner hon lukten av rök. Strax därefter ser hon sotflagor och aska virvla omkring i luften. Hon förstår till sin förskräckelse att en katastrof närmar sig och fruktar för sina barns, sitt eget och djurens liv. Hon skyndar sig att släppa ut djuren ur ladugården.

Hulda Kallin och Emil Olsson

Elden rasar snabbt

Sedan sker allt mycket snabbt. Hon ser elden komma med rasande fart från flera håll. Hon tar Carl på armen och Bill vid handen och beger sig ner mot St Louisfloden. Där är den säkraste platsen, tänker hon och blir tvungen att springa ända ner mot floden, som är en sträcka på cirka 1,5 km. Det finns ingen väg eller stig, så det är bara att ta sig genom skogsdungar, gården och diken så gott det går och försöka komma ner till floden snabbast möjligt.

Elden sprider sig snabbt. Det brinner i trädkronorna runt omkring och det faller sotflagor ner på dem hela tiden. Carl får en bränn-skada när en eldsflaga hamnar på hans arm. När Hulda och barnen nästan är nere vid floden, upptäcker de en kulvert, som går under järnvägen. Genom kulverten rinner en bäck, men på grund av den långvariga torkan under sommaren och hösten, rinner det nu endast lite vatten där. Hulda och barnen kan därför krypa in och ta skydd för alla gnistor som flyger omkring i luften.

Mildred visar Una kulverten 1980

Emil befarar det värsta

När Emil och hans släktingar får reda på att det härjar en storbrand i deras hemtrakter, försöker de att ta sig upp till Brookston, troligen med bil. När de närmar sig Brookston, kommer de inte över floden, för bron hade brunnit och rasat. Emil befarar att det värsta har hänt med Hulda och barnen. Men de sitter i kulverten hela natten. De har varken fått med sig mat eller kläder, eftersom de var tvungna att fly hals över huvud. Det är inte svårt att tänka sig Huldans bekymrade tankar, när hon sitter i kulverten under natten. Vart skall de gå, var kan de få hjälp med Carls brännskada, hur skall de få tag på mat och varma kläder? Morgonen dagen därpå, får de höra ett ljud från järnvägsrälsen ovanför dem. De kryper ur kulverten och går upp på spåret. Då får de till sin häpnad och stora glädje se att det är Emil, hans två bröder och far som kommer på en dressin. Den hade de fått tag på i närheten av Duluth och lyckats ta sig fram på ända till Brookston, en sträcka på ungefär fem svenska mil.

Sagolikt

Fastän Emil innerligt hade hoppats att finna sin familj vid liv, trodde han nog inte att de skulle finna den så snabbt och dessutom nästan helt oskadd. Återföreningen är så fantastisk att det nästan ter sig som en saga. Området som eldhärjats är omkring 70x70 km stort, 500 personer dör direkt och ytterligare 200 som skadats dör strax efteråt. Dessutom skadas ytterligare 2000 personer. Alla sårade och bostadslösa hopas nu i Duluth. Röda korset upprättar ett sjukhus och ordnar även med provisoriska bostäder för alla som blivit hemlösa. Nu hör till historien, att det var under denna tid som spanska sjukan kommer till Amerika och Minnesota. Många människor insjuknar och dör. (Totalt drabbas 525 miljoner människor i hela världen, varav 25 miljoner dör under denna period.)

Sjuk, gravid, utfattig efter branden och nybliven änka i främmande land. Hur skulle det gå för Hulda?

Strax efter eldsvådan insjuknar Emil i influensan, Hulda drabbas en kort tid därefter. Det finns medicin som lindrar sjukdomen, men inte tillräckligt för alla som behöver. Det är endast vissa grupper som prioriteras, bland annat gravida kvinnor. Hulda får således medicinen men blir ändå mycket sjuk. När hon så småningom tillfrisknar, får hon det smärtsamma beskedet, att hennes älskade Emil är både död och begravd. Vad tänker hon och vad sker inuti en så hårt drabbad människa i en sådan situation? Hon befinner sig i - vad hon ännu måste tycka - ett främmande land, där språket fortfarande är ett hinder. Hon är närmare 40 år, änka, gravid och har två småbarn att dra försorg om samt är ännu svag efter sjukdomen. Dessutom är hemmet med alla tillhörigheter och djur utplånade.

Barnet gav kraft

Det måste kännas som att stå vid en stor, djup, mörk avgrund och försöka att ta sig över, utan att veta vad som väntar på andra sidan. Kanske var det, trots allt, det väntade barnet, som gav henne kraft att gå vidare. När Hulda tillfrisknat efter spanska sjukan, kommer hon till ett förlossningshem. Där föder hon dottern Mildred 12 januari 1919. Under tiden som Hulda är på förlossningshemmet är den äldste sonen placerad i ett barnhem och den yngste hos släktingar i Superior.

Hulda stannar

Därefter förenas Hulda och de tre barnen, och de bor under en tid hos släktingar i Brookston. Huldans åldriga fader och andra släktingar skriver nu till henne att ta med sig barnen

och återvända hem till Sverige. Fadern lovar att han skall försöka hjälpa henne ekonomiskt, så hon skulle kunna komma hem och öppna en matservering på hemorten i Dalsland. Men Hulda stannar kvar i Amerika. Om hon någonsin har tänkt återvända hem, vet ingen och vad hennes starkaste skäl är för att bli kvar i Amerika, vet heller ingen. Kanske var det stoltheten som höll henne kvar. Hon ville inte komma hem som en utblottad änka efter bara åtta år i Amerika, trots att allt som hänt var helt utan egen förskyllan.

Röda korset hjälper till att bygga hus åt familjer som blivit utan hem på grund av branden. För Hulda och hennes barn byggs en litet, enkelt hus och det blir även möblerat genom Röda Korsets försorg.

Jobbiga år

Sedan följer en lång rad av mycket arbetsamma år. Den lilla änkepengen räcker inte långt och hon tar jobb hemma hos familjer. Det yngsta barnet, Mildred, har hon ofta med sig när hon städar, tvättar, skurar och stryker åt sina arbetsgivare. För att Hulda ska kunna ha uppsikt över flickan sätter hon henne i en hög stol.

Den stora eldsvådan i Minnesota 1918 hade börjat på många olika ställen och det konstaterades att branden orsakats av ett lok som hade gått igenom distriktet. Gnistor tändes små brandhärdar på flera ställen i de torra markerna.

Foto 1920 Hulda med barnen Bill, Mildred och Carl

Liten ersättning

Järnvägsbolaget blir ställt inför domstol och ålagt att betala skadeersättning till de familjer som förlorat hem och egendom. Det blir dock bara en mycket blygsam ersättning. Några år efter branden får Hulda ut en mycket liten summa, och först 15 år efter branden får hon resten, cirka 1000 kronor. Advokaten däremot, som företrädde de drabbade i domstolen, tar en fjärdedel av alla familjers ersättning och tjänar en stor summa. Hulda har genom alla år en dröm om att få åka hem till Sverige och hälsa på. Helst vill hon ta med sig dottern Mildred, men försäkringspengarna räcker bara till en biljett. Mildred, som nu är 18 år, får åka till vänner i New York under tiden. Det skulle dröja ytterligare 22 år innan Mildred får se sina föräldrars fädernesland.

Åter i Sverige

Hulda kommer hem till Sverige sommaren 1937 till allas glädje. Hon hälsar på släktingar i både Dalsland och Värmland. I maj är hon på Skoghall och besöker bland annat sin syster Elin, som nu fått sitt tredje barnbarn. Det är Elins son Paul och hans fru Ester som nyligen fått sitt andra barn, en flicka. Hulda tycker att flickan ska döpas till Una. Det är ett vackert namn, tycker Hulda och förmodligen även Paul och Ester, för så blir det. Och Una, det är jag som har skrivit ner denna berättelse som jag i min tur fått berättad av Mildred.

Hulda på äldre dagar

Epilog

Till slut blev Hulda amerikansk medborgare

Hulda bodde kvar i huset, som Röda Korset byggt, resten av sitt liv. Hon både tapetserade och målade om själv. Med tiden lärde sig Hulda engelska mycket bra. Hon tränade ofta, lyssnade på radio, gick på kvällskurser och vid ett tillfälle skrev hon ner handlingen till en hel opera i en bok. På så vis nådde hon också sitt mål, att bli amerikansk medborgare.

Hon var mycket stolt över sin engelska och starkt engagerad i sina barns skolarbete, läxor och betyg.

Hulda släppte aldrig kontakten med Sverige. Förutom en stor brevväxling med släkt och vänner, läste hon böcker och svenska tidningar, som hon förmodligen fick hemifrån. Tidningarna var "Kvinnan och hemmet" samt "Nordstjärnan". Hon var en mycket medveten person. Hon läste en dagstidning varje dag och tog del i vad som hände både lokalt och globalt. Hon skrev artiklar som publicerades i lokala tidningen. På 40-talet hade Hulda en änkepension på 30 dollar/månad. När barnen blev vuxna, stöttade de henne ekonomiskt. Av förklarliga skäl, hade Hulda alltid tvingats till sparsamhet och hon förde bok över alla inkomster och utgifter för familjen. Varje liten cent blev noterad. Till och med när barnen hade tjänat någon liten slant blev det noterat, t ex Bill har tjänat 50 cent i dag eller Carl har tjänat "a quarter". Även om Hulda hade starkt psyke, var hennes hälsa inte så stark. På äldre

dar hade hon två hjärnblödningar. Hon var i hela sitt liv rädd för att detta skulle drabba henne, för både hennes mor och far hade dött av det. Den 19 augusti 1946, i en ålder av 67 år, dog Hulda i hjärnblödning. Den äldste sonen Bill var endast 33 år när han dog efter en hjärtattack, bara sex månader efter det att Hulda hade dött. Bill efterlämnade hustru och tre barn. Carl dog 1951 i en ålder av 41 år. Han efterlämnade hustru och fyra barn.

Dottern Mildred

Mildred, i dag 92, är änka sedan elva år efter Harold Kjoberg, vars föräldrar kom från Norge. Paret har under hela sitt vuxna liv bott i Cloquet, ett litet samhälle inte långt från Brookston. Mildred och Harold fick inga egna barn, men genom åren har de tagit stor del i Mildreds brorsbarn och deras barnbarns uppväxt och utveckling och varit goda supportrar för dem. Under åren har Mildred och Harold gjort många resor över Atlanten för att besöka släktingar i Norge och Sverige. Jag har varit och hälsat på Mildred och Harold i Cloquet ett flertal gånger. Första gången var 1980. Då ville jag besöka den plats i Brookston, där Hulda och Emil hade haft sitt hus. Exakt var huset och ladugården hade stått, lyckades vi aldrig komma fram till. Däremot hittade vi den lilla bäcken och kulverten som Hulda och barnen hade tagit skydd i vid branden. Ända sedan jag var barn, hade jag hört berättas från farmor (Huldans syster) och andra släktingar om branden i Amerika och hur mor och barn hade tagit skydd under en järnväg. På barns vis hade jag gjort mig en föreställning om hur det såg ut. När jag sedan fick se den lilla kulverten i verkligheten, var det svårt att förstå, att det var här i denna lilla tunnel de hade tagit skydd. Jag kände historiens vingslag och greps av ett stort vemod.

Breven från Sverige

Under mitt första besök i Cloquet, gick jag och Mildred igenom och sorterade alla brev som Hulda hade fått från sina släktingar och vänner. Från tiden före branden fanns det naturligtvis ingenting, men alla brev hon sedan fick från Sverige genom åren finns bevarade. Mildred förstår svenska i tal mycket bra, men har svårt för att läsa svenska, speciellt när det är handskrivet, så jag läste alla brev högt för henne. De flesta breven var från Huldans far, Carl Magnus Kallin. Det var oerhört intressanta dagar som vi satt vid köksbordet och sorterade, läste och satte in i pärmar.

Mildred Olson gift Kjoberg

Det hade varit intressant att få ta del av de brev som Hulda skrev hem, men såvitt vi vet finns inga sådana brev kvar. Vi kan läsa av Carl Magnus brev, att Hulda skickade hem en dollarsedel varje jul till honom. Det gjorde nog ett djupt hål i hennes ekonomi, men det var nog också viktigt för henne att få göra detta. Man kan riktigt läsa mellan raderna, när han skriver tillbaka och tackar för sedeln, hur stolt han måste ha varit när han fick gå in på banken och växla in dollarsedeln, som hade kommit från dottern i Amerika. Mildred och jag fann det mycket fängslande att läsa alla breven. Vi diskuterade och spekulerade om saker och ting som nämndes i breven. Speciellt intressant var det att läsa hur Carl Magnus började många brev med att tala om att han var gammal och orkeslös. Det skrev han i breven under 15 års tid, trots att vi kunde läsa om vad han hade utfört för sysslor och vad han arbetade med på gården sedan senaste brevet. Det var inget lätt arbete och dessutom kunde vi läsa hur han köpte en ny

gård under denna tid, som han började bruka. Vi tror nog att han kände att krafterna sinade när han blev äldre, men ville inte acceptera det, för han hade fortfarande stora krav på sig själv vad han skulle orka med. Mildred och jag tyckte till slut, att vi lärt känna Carl Magnus personligen och stod honom mycket nära, fast ingen av oss någonsin hade träffat honom. Carl Magnus var alltså Mildreds och min fars morfar. När vi hade läst alla hans brev, förstod vi att den målmedvetenhet, envishet och idoghet som Hulda hade haft i livet, den hade hon ärvt från sin far. Pärmen med alla originalbrev överlämnades till Laxarby hembygdsförening och förvaras i arkivet i Bengtsfors kommun. Hulda föddes i Laxarby. Innan breven arkiverades fick jag kopior av samtliga brev.

Början till en långvarig vänskap

Jag var bara 13 år, när jag första gången på knagglig engelska skrev till Mildred för farmors räkning, för att tacka för en julklapp som farmor hade fått. Det var början till en mycket kär och älskad relation som har stärkts genom åren. För ett par år sedan firade vi jul tillsammans i Chicago där min dotter bor. Det hade länge varit en dröm för Mildred och mig att vi skulle kunna fira jul tillsammans, och det var en fin upplevelse att vi kunde förverkliga vår dröm.

Mammas tavla

När jag åkte över till USA för att hälsa på första gången - 1980 - bad min mamma mig att fråga Mildred om tavlan fanns kvar, som mamma hade broderat och skänkt till Hulda som minne, när hon var på besök här 1937. Mildred viste exakt vad jag menade, hon gick in i sovrummet och tog ner en tavla från väggen. Hon sade, att hon ville att jag nu skulle ta den med hem och ge till min mamma som present från Mildred. Min mamma fick alltså en present från Amerika, som hon gjort själv 43 år tidigare och när hon väntade mig! Min mamma gick bort 1983 och då ärvde jag tavlan, som nu hänger i mitt hem. Jag undrar ibland om tavlan ska resa över Atlanten någon mer gång.

Una Jerlock

Linghem december 2010